

Izobraževanje mladih in turistov za razumevanje narave

NARAVOSLOVNE EKSKURZIJE

Samo Šturm, Tomaž Zorman

Predstavlja projekt učne poti Škočjan v Parku Škocjanske jame in njegova uporaba v praksi. Vedno bolj pomembno postaja izobraževanje mladih ljudi in turistov med njihovim obiskom v zavarovanem območju narave. Intenzivno smo se začeli ukvarjati z mladimi z naravoslovnimi ekskurzijami po parku, v katerih poblize predstavljamo naravoslovne in naravovarstvene vsebine, ki so med drugim del učnih načrtov v šolah. Število skupin na ekskurzijah po parku v letih od 2003 do 2006 presega 190, kar pomeni skupaj več kot 5100 obiskovalcev. Največ skupin je v pamladanskih mesecih; v številu prednjačijo osnovnošolski učenci (55%) in srednješolci (31%).

Park Škocjanske jame

Ramsar
CONVENTION ON WETLANDS
CONVENTION SUR LES ZONES HUMIDES
CONVENCIÓN SOBRE LOS HUMEDALES
(Ramsar, Iran, 1971)

Uvod

S programom naravoslovnih ekskurzij po Parku Škocjanske jame smo pričeli v letu 2003, ko smo postavili krožno pot v osrčju parka. Obiskovalca vodi po glavnih, najatraktivnejših naravnih in kulturnih znamenitostih na tem prostoru. Kot simbol poti smo uporabili kapljico (slika 1) in na tej osnovi variacije kapljice, s katerimi smo poskušali še bolj približati spoznavanje narave učencem in s tem povzročiti pozitiven čustven odziv zlasti učencev. Ob poti nas vseskozi spremljajo različni kraški pojavi, najizrazitejši med njimi so Okroglica (brezno, naravni spomenik), Velika in Mala dolina (udorni dolini, naravna spomenika), soteska Reke, ponor Reke in pogled na vhodne dele Škocjanskih jam ter okoliške udorne doline. Sprehajamo se po kraškem gozdu, kjer spoznavamo značilno vegetacijo Krasa, pomen zavarovanih območji narave, življenje ljudi na Krasu, zavarovane rastlinske in živalske vrste ter se seznanimo z življenjem v podzemlju (www.park-skocjanske-jame.si/indexU.htm).

Med ekskurzijo doživljamo neposreden stik z naravo. Ta ponuja paleto raznovrstnih pozitivnih izkušenj, ki so za učence bolj življenjskega pomena kot zgolj teorija iz učilnic. Pouk v naravi, bodisi kot naravoslovni dnevi ali terenske vaje, je najlepši sestavni del izobraževalnega procesa naravoslovnih predmetov. V stiku z naravo se spontano vzpostavlja ravnovesje med fizičnimi, psihičnimi in voljnimi cilji. Te dejavnosti prinašajo učencu nekaj novega, dinamičnega in izzivalnega.

Slika 3: Primeri delovnih listov, kakršne prejmejo učenci na obisku učne poti. Desna stran lista ima značilno barvo določene teme in variacijo kapljice za določeno področje. Osrednji del je besedilo za reševanje nalog – sprašujemo, spoznavamo, rišemo, raziskujemo. Na dnu so neznane besede. Iz ozadja odseva slika tematskega podnaslova lista.

V PARKU ŠKOCJANSKE JAME

Slika 1: Kapljica velja za simbol učne poti Škocjan, po kateri potekajo naravoslovne ekskurzije v Parku Škocjanske jame.

Slika 2: Dijaki na ekskurziji v Parku Škocjanske jame pred J'kopinovim skednjem, v katerem je etnološka zbirka.

Metode dela

Strokovna vodenja ekskurzij po parku opravljamo zaposleni v Javnem zavodu Park Škocjanske jame. Pri tem delu so dobrodošle izkušnje in pedagoški pristop. Skupina, ki jo vodimo po parku, naj bi bila manjša od trideset učencev, zato večje skupine razdelimo. Kot didaktične pripomočke pri terenskem delu uporabljamo delovne liste (slika 3). Ti so interdisciplinarni, vključujejo 10 vodilnih tem (kar pomeni 10 listov) in zaobjemajo spoznavanje kraškega svetâ, rastlinstva in živalstva krasa, zavarovana območja narave in kulturno dediščinino tega območja. Komplet listov je sestavljen iz več sklopov in sicer:

- (1) iz z mape, ki vsebuje liste in je opremljena z dopadljivo vsebino, da pritegne obiskovalca v spoznavanje Parka Škocjanske jame z delovnimi listi. Na notranji strani mape smo dodali "osebno izkaznico" Škocjanskih jam z nekaj osnovnimi podatki o parku in Škocjanskih jamah;
- (2) iz posameznih listov z vodilno temo (npr. Kras) in s podnaslovom (npr. Kraški pojavi) na vrhu lista. Na levi strani lista so predstavljene različne vodilne teme, s katerimi se srečujemo. Desna stran lista nakazuje obravnavano vodilno tematiko z zanjo značilno barvo (npr. zelena) in z ilustracijo kapljice, na katero se tema nanaša (npr. kapljica in globus - geografija). Osrednji del lista je namenjen reševanju: sprašujemo, razlagamo, rišemo in raziskujemo. Na dnu lista pa spoznavamo neznane besede. V ozadju nam odseva značilna slika tematskega podnaslova (slika 3).

Za spodbuditev motivacije med učenci je poleg spodbudnega učnega okolja (narava), poskrbljeno še z delovnimi listi. Delovni listi z nalogami so dobro motivacijsko sredstvo, kar ugotavljamo z lastnimi opažanji. Učence na nek način zaposlimo; s tem jim naložimo tudi neke vrste odgovornosti, da samostojno sledijo razlagi in izpolnijo zadane naloge.

Kot učbenik, iz katerega so črpane teme in naloge na delovnih listih, uporabljamo knjižico "Vodnik po učni poti Škocjan". V njej so podrobneje predstavljene in razložene teme in naloge, ki jih rešujemo na delovnih listih. Delovni listi in knjižica Vodnik po učni poti Škocjan sta vsem dostopna tudi po internetu na straneh parka Škocjanske jame (www.park-skocjanske-jame.si/Listi.htm), na katerem si ju lahko ogledate. Poleg delovnih listov nam kot pripomoček služijo maketa prereza Škocjanskih jam in maketa osrednjega dela parka, to je Veliko in Malo dolino s ponorom Reke v podzemlje. S tem dosežemo boljše prostorsko predstavo in orientacijo v prostoru, kjer se gibljemo. Veliko naravnih pojavov, ki jih zaobjemajo naloge na delovnih listih, si nato ogledamo v živo, na terenu, tako da je povezava med teorijo in pojavom ki ga vidimo v praksi, ustrezna.

Cilji

Večinoma so cilji obiska naravoslovno naravnani. Gre za spoznavanje in doživljanje narave ter tistih naravnih procesov in dogajanj, o katerih so učenci seznanjeni iz literature (teorije) v okviru pouka. S skupinami otrok preživimo od dve

do štiri ure skupaj in v tem času smo mi tisti, ki jim posredujemo in predstavimo tudi vrednote narave (oziroma anti-tezo zgolj antropocentričnemu - izkoriščevalskemu stališču do narave). Vzgoja je definirana kot načrtni poskus vplivanja na razvoj posameznikove osebnosti in na tem mestu poskušamo vzgajati mlade osebnosti v duhu odgovornega ravnanja do okolja, do narave (na nek način v duhu okoljske vzgoje).

Med ekskurzijami se poskušamo čim bolj osredotočiti na učence oziroma dijake. Naša razlaga je namenjena predvsem njim kot aktivnim udeležencem, pri tem upoštevamo predvsem spoznavni vidik in psihološki vidik pouka v naravi, saj je zelo pomembno tudi pozitivno doživljanje tistega, kar spoznavamo (brez strahu).

Pri svojem delu upoštevamo dialoški princip, to je pravo, dvosmerno komunikacijo med učenci in nami. Zadane naloge oziroma probleme po skušamo skupno reševati, tako da učenci (kot skupina) večinoma sami pridejo do rešitev - zaključkov zadane problematike z uporabo že prej naučenih znanj (slika 4).

Samostojnost učencev se pokaže pri odprtih vprašanih, saj ta zahtevajo lastna razmišljanja in sklepe. Ekstenzivnost in intenzivnost obravnavanih tematik prilagodimo razredni stopnji učencev oziroma dijakov in namenu ekskurzije - ali je ekskurzija geografska, biološka, itn.

Rezultati

Za vodene ekskurzije po parku in po učni poti Škocjan se je v letih od 2003 do 2006 odločilo več kot 40 domačih in tujih izobraževalnih institucij, osnovnih šol, srednjih šol, gimnazij in fakultet. Poleg njih si učno pot ogledajo številne domače in tuje delegacije, ki obiščejo park. Pot je narejena tako, da si jo brez težav ogledajo tudi individualni obiskovalci parka brez spremstva ali vodenja osebja parka.

Odkar strokovna vodimo naravoslovnne ekskurzije, je učno pot Škocjan obiskalo skupaj več kot 190 skupin, kar pomeni več kot 5100 učencev, dijakov, študentov in strokovnih delavcev. V zadnjih letih pomeni to več kot 1500 učencev letno, kar pomeni od 50 do 60 skupin. Največ obiska je v spomladanskih mesecih, v aprilu, maju in juniju - več kot 75 % celoletnega obiska. Od tega največ maja in junija, povprečno 15 skupin. Med obiskovalci je bil največji delež osnovnošolcev (55 %) in srednješolcev (31 %), Preostali del (14 %) pa so bili študenti in drugi gosti.

Sklep

Izobraževanje obiskovalcev zavarovanih območij narave je nedvomno eden izmed smotrov upravljanja tovrstnih območij. Spoznavanje in učenje o zgradbi, kompleksnosti, biodiverziteti, ranljivosti jam in podzemnega sveta ter širše kraškega sveta, so osnova za zavest o ohranjanju le-tega. Vedno bolj pomembno postaja izobraževanje mladih ljudi in turistov med njihovim obiskom v zavarovanem območju narave. Na tem mestu jim lahko posredujemo informacije o jamah, podzemnem okolju, ranljivosti in varovanju takega okolja, itn. V letih, odkar deluje projekt učne poti Škocjan, ki je prvenstveno izobraževalno naravnano, saj je to med drugim eden izmed osnovnih smotrov delovanja Javnega zavoda Park Škocjanske jame, smo več kot 5000 mladim iz Slovenije in tujine predstavili lepote in edinstvenost tega prostora.

Smatramo, da na mladih svet stoji in prav ti mladi ljudje bodo lahko v prihodnje ambasadorji vrednot varstva narave, vrednot ohranjanja narave in okolja. In moč tega dejstva, njegova vzgojna komponenta, je neprecenljiva. Zato bomo še naprej poskušali uspešno nadaljevati delo z mladimi v okviru naravoslovnih ekskurzij po parku Škocjanske jame. Delo z mladimi na terenu zahteva strokovne sodelavce s specifičnimi znanji in z občutkom za otroško dovzetnost za varovanje narave in spoznavanja naravnih pojavov. Zato je za uspešno izvedbo projekta naravoslovnih ekskurzij nujno potreben strokovni kader, ki namenja tej noli polno pozornosti.

Prevedeni delovni listi pa bi lahko približe predstavili Kras, specifične naravne pojave na tem območju in problematiko varstva naravne dediščine tudi množici tujih dijakov in študentov ter tako še dodatno prispevali k osveščanju javnosti. V parku Škocjanske jame nastaja prava "naravoslovna učilnica na terenu", dostopna, odprta in predstavlja širokemu krogu obiskovalcev tega edinstvenega Unescovega spomenika pri nas.

Viri in literatura

- Kranjčan, 2005: Doživljajska pedagogika kot interdisciplinarno metodično stičišče. - Drugi strokovni posvet Didaktika v šoli v naravi, Zbornik prispevkov, Tolmin
- Peric, Borut in drugi avtorji, 2005: Spoznavajmo Park z delovnimi listi. - JZ Park Škocjanske jame, Slovenija, Škocjan
- Šturm, Samo, 2005: Motivacija in učno okolje - primer učenja v naravi. Seminarska naloga, interno gradivo, JZ Park Škocjanske jame, Slovenija, Škocjan
- Šturm, Samo, 2005: Poročila o vodenju po učni poti Škocjan - interno gradivo. - JZ Park Škocjanske jame, Slovenija, Škocjan
- Šturm, Samo; Zorman, Tomaž, 2005: Spoznavajmo park z delovnimi listi. - Kras, št. 72, str. 44-45, Ljubljana
- Zorman, Tomaž in drugi avtorji, 2003: Vodnik po učni poti Škocjan. - JZ Park Škocjanske jame, Slovenija, Škocjan

Samo Šturm, univ. dipl. biolog - JZ Park Škocjanske jame, Slovenija
Tomaž Zorman, univ. dipl. inž. gozdarstva - vodja naravovarstvene nadzorne službe, JZ Park Škocjanske jame, Slovenija

Slika 4: Utrinek z ekskurzije po učni poti Škocjan. Med razlago in reševanjem nalog vlada sproščeno vzdušje s skupinskim delom in s čim bolj samostojnim reševanjem problemov, ki jih obravnavamo.

